

Povzetek vsebine

Spodnje Podravje, ki si je v preteklem razvoju zagotovilo precejšnjo stopnjo regionalne identitete, sodi med tiste slovenske regije, ki jih odlikuje veliko primerjalnih prednosti, da bi lahko svoj nadaljnji razvoj močnejše gradile na trajnostni paradigmi ter jo učinkovito prenašale v prakso in razvojno strategijo.

Eno izmed pomembnih izhodišč trajnostnega razvoja regije je **usklajeno in uravnoteženo delovanje vseh podsistemov** (proizvodnja, bivanje, oskrba, promet, socialni, zdravstveni in izobraževalni sistem). Z medsebojnim dopolnjevanjem se tako ustvarja kakovostno življenjsko okolje, med dejavnostmi pa ne prihaja do prostorskih konfliktov. Za njegovo doseganje je bistveno spoznanje, da so vse sestavine v nekem kompleksnem sistemu med seboj posredno ali neposredno povezane. **Celosten pristop pri načrtovanju** zagotavlja, da ne postane rešitev enega problema na določenem področju vir novega, hkrati pa omogoča ustvarjanje harmonije in enakomernega razvoja enotnega sistema, ki ga predstavljajo mestna naselja, podeželje in njuno »partnersko razmerje«.

Spodnje Podravje na področju demografskih značilnosti in **demografskega razvoja** na odstopa bistveno od slovenskega povprečja. Zaznati je **rahlo naraščanje števila prebivalstva**, indeks staranja je v okvirih povprečja za celotno Slovenijo. Nadaljuje se proces **suburbanizacije**, ki se je prostorsko razširil na širše zaledje Ptuja in Ormoža. V območju Haloz in Slovenskih goric se je upadanje števila prebivalstva zaustavilo, prihaja do koncentracije prebivalstva v večjih centralnih naseljih, zlasti v občinskih središčih.

Z vidika **regionalnega razvoja** ima območje povprečno ugoden demografski potencial, večji razvojni problem predstavlja le relativno nizek delež višje izobraženega prebivalstva. Demografsko ogrožena so manjša, najslabše dostopna naselja v Halozah in Slovenskih goricah. Na teh območjih je potrebno zagotoviti primerne življenjske možnosti, ki bodo preprečile nadaljnje odseljevanje prebivalstva: izboljšanje prometne dostopnosti in infrastrukturne opremljenosti, mobilni sistemi oskrbe, možnost obnove in širitve naselij.

Za Spodnje Podravje je značilno **zmerno naraščanje območij poselitve**. Največ jih je v naseljih v širšem pasu suburbanizacije okoli Ptuja in Ormoža. Na Ravnini ob Dravi je v zadnjem obdobju večina novih poselitvenih površin v obliki strnjene zazidave v ali na robu obstoječih naselij. Tudi z novimi občinskimi načrti je potrebno zagotoviti površine za širitev naselij v obliki **strnjene poselitve**. V razloženih naseljih v Halozah in Slovenskih goricah (zlasti v bližini Ptuja) je ponekod prišlo do pojava razpršene gradnje, zato bo potrebno izvajati njihovo sanacijo. V večjih centralnih naseljih v Halozah in Slovenskih goricah, v katerih je zaznati trend naraščanja števila prebivalstva, je potrebno z občinskimi prostorskimi načrti **določiti površine za stanovanja ter storitvene in proizvodne dejavnosti**. V manjših razloženih naseljih predlagamo, da ima prednost prenova, zlasti v obliki nadomestnih gradenj. Za ohranitev prebivalstva bo potrebno tudi v teh naseljih določiti nekaj površin za stanovanja. Zaradi tradicionalne razložene poselitve v teh naseljih ni mogoče doseči strnjene poselitve, zato predlagamo da se **manjša območja za stanovanjsko gradnjo umestijo ob prometnice in obstoječo komunalno infrastrukturo**. Na ta način bo zagotovljeno zgoščevanje poselitve v pasovih ob glavnih prometnicah.

Omrežje **centralnih naselij** sestavlja eno središče nacionalnega pomena (Ptuj), eno središče regionalnega pomena (Ormož) in 35 lokalnih središč 1. in 2. stopnje centralnosti. V primerjavi z letom 1996 se je ob ustanovitvi novih občin okrepilo omrežje središč 1. in 2. stopnje, kar je ugodno vplivalo na izboljšano dostopnost do oskrbe in storitev, zlasti v območju Halož in Slovenskih goric.

Ptuj je v zadnjem desetletju okrepil svojo vlogo največjega oskrbnega in storitvenega središča v Spodnjem Podravju. Prostorski in funkcijski razvoj mesta označuje razvoj velikega oskrbno-storitvenega in proizvodnega območja med Ormoško in Puhovo cesto. Mestna občina Ptuj je namenila širitvi omenjenega območja veliko novih površin, kar je ugodno z vidika privabljanja investicij v proizvodne in storitvene dejavnosti. Ob tem pa bi morala občina večji poudarek nameniti celoviti prenovi ter gospodarski **revitalizaciji starega mestnega središča**.

Na območju Spodnjega Podravja so **gospodarske dejavnosti zelo neenakomerno razporejene**.

(1) Prihaja do **točkovnih zgostitev** gospodarskih dejavnosti in obratov v t.i. obrtno-poslovnih conah. Večje cone so predvsem na Ravnini ob Dravi, obstajajo tudi industrijsko-obrtno-poslovne cone na robu Ravnine ob Dravi (npr. Breg-Majšperk), ki so posledica politike policentričnega razvoja. V sedanjem času smo priča nastajanju (npr. Markovci) ali načrtovanju (v občinah Juršinci in Podlehnik) obrtno-poslovnih con po posameznih občinah Spodnjega Podravja. Odločilnega pomena bodo prihodnje razvojne usmeritve malih podeželskih OPC, povezane s širitvijo obstoječih površin in privabljanjem ter vsaj srednjeročnim »zadrževanjem« okoljsko sprejemljivih podjetij, saj za male občine predstavljajo potencialne nezapolnjene površine v OPC veliko gospodarsko škodo.

(2) Čeprav je večina **drobnih podjetnikov zelo prostorsko razpršena** po posameznih naseljih Spodnjega Podravja, do večjih zgostitev prihaja na Ptuj in Ormožu. Več kot polovica gospodarskih družb ima svoj sedež na Ptuj, osmina pa v Ormožu. S časovnega vidika je razvidno, da so po razpadu preteklega družbenopolitičnega in gospodarskega sistema že v začetku 90-ih let 20. stoletja najprej nastajale gospodarske družbe, medtem ko je drobno podjetništvo v tem razvoju zaostajalo za pet let, kar je razumljivo zaradi podrazvitega individualnega podjetništva in pomanjkanja podjetniške miselnosti.

Sedanja **oskrba** (s hrano, nekaterimi izdelki, storitvami, zdravstvena ipd.) je v podeželskih naseljih proučevanega območja veliko boljša kot pred ustanovitvijo občin. Večinoma so v občinskih središčih na voljo **temeljne oskrbne storitve**, medtem ko so storitve, ki jih potrebujemo občasno, javne storitve višjega reda (srednje šole) ali specializirane storitve (zdravnik specialist, specializirani nakupi ipd.) na voljo v večjih središčih. Obstoječi oskrbni sistem tako od prebivalcev na območjih z razpršeno poselitvijo (Slovenske gorice, Haloze) zahteva dnevno migracijo, za kar večinoma uporabljajo netrajnostne oblike mobilnosti, tj. osebni avtomobil. Ker se prebivalstvo proučevanega območja hitro stara, postaja manj mobilno, obstoječi sistem zlasti javne oskrbe (vrtci, šole, lekarne it.) pa je finančno zahteven, je potrebno intenzivno razmišljati o razvoju razvejanih (prostorsko, glede oblik mobilnosti in dejavnosti/storitev, ki bi jih nudili v »mobilni obliki«) **mobilnih oskrbnih sistemov**.

V nacionalnem in mednarodnem oziru je Spodnje Podravje **premalo prepoznavno**, k spreminjanju le tega pa bo pripomoglo pospešeno delovanje na področju skupne

regijske promocije glavnih akterjev tudi na področju **turizma in kulturne dediščine**.

Bistveno vlogo tako v obstoječi turistični ponudbi kot tudi pri razvoju turizma v Spodnjem Podravju ima prav **kulturna dediščina v najširšem smislu**, njeno intenzivnejše vključevanje v razvojne strategije turizma kot tudi v konkretno ponudbo pa v večji meri zavira pomanjkanje razvojnega mišljenja v dediščinskih in kulturnih institucijah in društvih, kot tudi pomanjkanje znanja o kulturni dediščini in kulturi med zaposlenimi v turizmu.

Poleg kulturne dediščine predstavljajo eno ključnih vrednosti tudi **zavarovana območja, območja Natura 2000, ekološko pomembna območja in naravne vrednote** v Spodnjem Podravju, ki vsebujejo tako varovalno kot tudi potencialno razvojno komponento, slednja pa z vidika trajnostnega razvoja območja ne sme postati prevladujoča. **Skladnejši razvoj turizma** v Spodnjem Podravju zahteva večjo razpršenost prenočitvenih zmogljivosti, večjo heterogenost kakovostne turistične ponudbe in njeno stalnost, kar bo posledično ključno vplivalo na pomen in vlogo turizma v gospodarski sliki območja in posameznih občin.

Kmetijstvo ostaja zelo perspektivna in gospodarsko ter okoljsko smiselna usmeritev regije, vendar so potrebni temeljiti premiki v sami kmetijski proizvodnji. Potrebno je predvsem razmišljati o načrtnem uvajanju sonaravnih oblik kmetijske pridelave, predvsem ekološkemu načinu kmetovanja. Spremembe so potrebne tudi v sami strukturi pridelave ter obsegu in načinu trženja kmetijskih pridelkov.

Glede **prihodnosti kmetijstva** na območju Spodnjega Podravja bo, po ocenah kmetov, dobra polovica kmetij ostala po usmeritvi in obsegu kmetije nespremenjena, slaba petina vidi nove možnosti za razvoj svoje kmetije, kar četrtnina v analizo vključenih kmetov pa za svojo kmetijo ne vidi več prave prihodnosti in načrtujejo postopno opustitev kmetovanja.

V **rabi zemljišč** se odražajo razmere v kulturni pokrajini in gospodarjenju s tlemi kot naravnim virom. Naravne danosti, družbenogospodarski dejavniki in upravno-administrativno ukrepi se tako odražajo tudi v prostorskem razvoju. Na območju Slovenije in Spodnjega Podravja se povečuje **urbanizacija zemljišč** in s tem nepovratno uničenje tega naravnega vira. Prav tako se povečuje **zaraščanje kmetijskih zemljišč** in s tem zmanjševanje funkcije zemljišč za pridelavo hrane. Ob tem je moč zaznati tudi spremembe v **kulturni pokrajini**: značilna pestrost rabe (preplet njivske, travniške rabe in gozda) se z zaraščanjem in intenzivno pozidavo (ki je tako posledica suburbanizacije kot razpršene gradnje) izjemno hitro izgublja. Govorimo lahko že o **degradaciji kulturne pokrajine**.

S proučevanjem **čezmejnih odnosov** smo ugotavljali realne stike, informiranost in poznavanje sosednjih območij ter percepcijo prednosti in slabosti (problemov), ki nastopajo kot posledica obmejne lege in vzpostavljenega mejnega režima. Z anketiranjem prebivalcev smo ugotovili, da ima petina obmejnega prebivalstva relativno dobre čezmejne stike, vendar Hrvaška ne nudi zaposlitvenih možnosti za slovensko prebivalstvo. Med probleme obmejnosti so vprašani najpogosteje navajali poostren policijski nadzor, obrobni značaj območja in probleme dvolastnikov.

Prebivalci na celotnem območju podpirajo oblikovanje Spodnjega Podravja kot **samostojne pokrajine**. Ta podpora je največja v predelu Slovenskih goric in najmanjša

v najgosteje naseljenem in urbaniziranem območju s Ptujem in Ormožem vred. Stališča so razmeroma trdno zasidrana pri različnih skupinah prebivalstva, kar lahko ocenimo kot ugodno okoliščino, saj ni izrazitih nasprotnikov ideje. Pri ugotavljanju podpore za **poimenovanje pokrajine** pa nobena izmed ponujenih možnosti (Ptujsko-Ormoška pokrajina, Vzhodna Štajerska, Spodnje Podravje) ni dobila večinske podpore. Razlike med primerjanimi naravnimi območji so večje kot pa pri načelnem strinjanju, da bi posebno pokrajino na tem območju sploh ustanovili.